

Suunised riigisesteks kodanike paneelaruteludeks Euroopa tuleviku konverentsi raames

Euroopa tuleviku konverentsi käsitlevas ühisavalduses nähakse ette Euroopa kodanike paneelarutelude korraldamine. Lisaks võib ühisavalduse kohaselt „[i]ga liikmesriik ja institutsioon [...] korraldada täiendavaid üritusi kooskõlas oma riiklike või institutsiooniliste eripäradega ning pakkuda konverentsile täiendavaid sisendeid, näiteks kodanikele suunatud riigisestete paneelarutelude kaudu või eri paneelarutelude tulemusi koondavate temaatiliste ürituste vahendusel“. Ühisdeklaratsioonis märgitakse, et „[k]onverentsi raames korraldatakse riigisestete ja üleeuroopalisi üritusi vastavalt ELi väärtusi kajastavatele põhimõtetele ja miinimumkriteeriumidele, mis määratakse kindlaks konverentsi struktuurides“.

Sellega seoses peaksid ürituste korraldajad lähtuma konverentsi põhikirjast ja osalejad peaksid seda järgima.

Allpool kirjeldatud suunised on inspireeritud hea arutelu põhimõtetest, mis on määratletud eelkõige OECD aruandes, mille aluseks on sajad aruteluprotsesside juhtumiuuringuid,¹ ning nende suuniste eesmärk aidata liikmesriike, kes kavatsevad korraldada kodanike paneelarutelusid riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil.

NB! Riigisestete üritused, mis erinevad kodanike paneelaruteludest, tuleks korraldada kooskõlas konverentsi eesmärgi ja põhimõtetelega avatud, läbipaistval ja kaasaval viisil. Konkreetset juhised selle kohta, kuidas selliseid üritusi korraldada, on juhenditena kättesaadavad mitmekeelsel digiplatvormil, eelkõige leiab sealt ka ürituste korraldajatele mõeldud samm-sammulise juhendi². Selles juhendis on esitatud ka ürituste formaatide näited, mis võiksid liikmesriike valiku tegemisel inspireerida ja suunata. Samuti on platvormil spetsiaalne juhend selle kohta, kuidas muuta üritus kaasavaks.

1) Eesmärk

Paneelaruteludel peaks olema selge siht ja eesmärk: „Eesmärki tuleks kirjeldada selge ülesandena ja see on seotud kindlaksmääratud avaliku teemaga. Eesmärk on sõnastatud neutraalselt lihtsas keeles esitatud küsimusena.“ Kodanike roll ja nende panuse mõju peaks olema selgelt määratletud. Viidata tuleks Euroopa tulevikku käsitleva konverentsi üldprotsessile.

Euroopa tuleviku konverentsi mitmekeelsel digiplatvormil on esitatud teemasoovitused, kuid liikmesriigid võivad vabalt valida mis tahes muu Euroopa Liiduga seotud teema, mida nad oluliseks peavad. Euroopa tuleviku konverentsi käsitleva ühisavalduse kohaselt peaks konverentsi ulatus kajastama valdkondi, kus Euroopa Liidul on pädevus tegutseda või kus Euroopa Liidu tegevus oleks kasulik Euroopa kodanikele. Paneelarutelude lõppeesmärk on esitada ühised soovitused konkreetsetel teemadel, mis on seotud Euroopa tulevikuga.

2) Järeelmeetmed

“Arutelu tellinud avaliku sektori asutus peaks võtma avalikult kohustuse õigeaegselt osalejate soovitudele reageerida või neile vastavalt tegutseda.” Riigisestete levitamise- ja koordineerimismeetmed, mis võiksid tagada riigisestete kodanike paneelarutelude tulemuste ellurakendamise ja nähtavuse, aitavad integreerida riigisestete/piirkondlikud/kohalikud tegevused

¹ Aruanne on kättesaadav aadressil: <https://www.oecd.org/gov/open-government/innovative-citizen-participation-new-democratic-institutions-catching-the-deliberative-wave-highlights.pdf>. Käesolevas tekstis esitatud tsitaadid pärinevad kõnealus aruandes sisalduvatel avaliku sektori otsustusprotsesside raames toimuvate arutelude hea tava põhimõtetest.

² [Kuidas korraldada üritust? – Euroopa tuleviku konverents \(europa.eu\)](#)

laiemasse konverentsiprotsessi. See kehtib eelkõige seetõttu, et ühelt poolt kohalikul ja riiklikul tasandil ning teiselt poolt ELi tasandil peetavad sarnased arutelud võivad kattuda.

Kolm Euroopa institutsiooni võtsid ühisavalduses kohustuse reageerida osalejate soovitudele: „Konverentsi lõpptulemus esitatakse ühistele eesistujatele adresseeritud aruandes. Kolm institutsiooni uurivad kiiresti, kuidas võtta kõnealuse aruandega seoses tulemuslikke järelmeetmeid, kusjuures iga institutsioon tegutseb oma pädevuse piires ja kooskõlas aluslepingutega.“

3) Läbipaistvus

„Aruteluprotsessist tuleks enne selle algust avalikult teada anda. Protsessi kava ja kõik materjalid [...] peaks olema üldsusele aegsasti kättesaadavad.“ Konverentsi mitmekeelne digiplatvorm on peamine koht, kuhu on koondatud konverentsiga seotud üritused, panused ja teave, tagades sellega läbipaistvuse. Kõik panused tuleks avaldada mitmekeelsel digiplatvormil <https://futureu.europa.eu/>, kuhu kogutakse kõik sisendid Euroopa kodanike paneelarutelude ja konverentsi täiskogu ning muude seotud tegevuste ja ürituste jaoks.

Ühisavalduses on öeldud, et riikide ja Euroopa tasandi kodanike paneelarutelude soovitusi arutab konverentsi täiskogu. Lisaks digiplatvormile võiksid liikmesriigid riigisiseste kodanike paneelarutelude tulemustest teavitamiseks kasutada olemasolevaid liidu institutsioonilisi struktuure.

4) Kaasamine

„Kaasamine tuleks saavutada kaaludes, kuidas kaasata alaesindatud rühmi. Osalemist tuleks innustada ja toetada ka tasustamise ning kuludega seonduva kaudu ja/või lapsehoiu ja eakate hoolduse pakkumise või nende eest maksmise kaudu“ ning samuti vajaliku toe ja abi pakkumisega. See kehtib nii füüsiliste ürituste kui ka veebiürituste puhul. Sarnaselt Euroopa kodanike paneelaruteludega võiks püüda saavutada noorte või muude ühiskonnarühmade ülesindatust. Erilist tähelepanu tuleks pöörata paneelarutelude asjakohasele hõlbustamisele kvalifitseeritud vahendajate abil.

5) Representatiivsus

„Osalejaskond peaks olema nagu üldsuse mikrokosmos. See saavutatakse juhusliku valimi abil“, milles on esindatud kodanike erinev geograafiline päritolu, sugu, vanus, sotsiaalmajanduslik taust ja/või haridustase vastavas riigis/piirkonnas, nagu on Euroopa kodanike paneelarutelude kohta märgitud ka ühisavalduses. Osalejate valimisel tuleks ette näha nende võimalik väljaarvamine seoses valitavate ametikohtade või poliitiliste kohustustega.

Osalejate arv paneelarutelu kohta on tavaliselt 50–200 kodanikku, sõltuvalt liikmesriigi, piirkonna või ala elanike arvust. Tuleks teha jõupingutusi, et jõuda ka nendeni, kes tavaliselt avalikes mõttevahetustes või poliitilistes aruteludes ei osale, näiteks valides lihtsasti juurdepääsetavad ruumid ja kohad.

Kohapeal kodanike paneelarutelude korraldamine on näidanud lisaväärtust seoses osalejatevahelise suhtluse ja dialoogi mitmekesisuse ja kvaliteediga. Veebipõhistes aruteludes tuleks arvesse võtta vajadust teha rohkem pause. Veebipõhised istungid võib jagada mitmeks osaks.

6) Teave

„Osalejatel peaks olema juurdepääs laiale valikule täpsetele, asjakohastele ja kättesaadavatele tõenditele ja eksperditeadmistele“ arutatava teema põhialuste kohta, et võimaldada kollektiivset arutelu. Kehtestatud peaksid olema selged menetlused, millega tagatakse, et kodanikele antavad teadmised on piisavad ja tasakaalustatud. Vastavalt sellele peaks kodanikel olema võimalus valida oma paneelarutelu raames, millistele konkreetsetele teemadele nad soovivad keskenduda ja millist liiki eksperditeadmisi nad vajavad.

7) Rühmaarutelud

„Osalejad peaksid suutma leidma ühisosa, millel nende ühised avaliku sektori asutusele antavad soovitusel põhinevad. See hõlmab hoolikat ja aktiivset kuulamist, kaalutlemist ja mitme vaatenurga arvessevõtmist, iga osaleja võimalust sõna võtta, vaheldumisi erinevate formaatide – väikestes rühmades toimuvate arutelude ja tegevuste ning täiskogu arutelude ja tegevuste – kasutamist ning oskuslikku vahendamist.“ Korraldajatel peaks olema kavastatud pidada **vahendatud arutelusid** paneeli täiskogul ja väiksemates alarühmades, kus igas lauas on umbes kümme inimest. Allrühmad arutavad ja sõnastavad soovitusi, mida tuleks hiljem arutada ja mis tuleks paneeli täiskogul kinnitada. Vahendamine peaks olema **neutraalne ja oskuslik**.

8) Aeg

„Kuna enamik poliitilisi probleeme on keerulised, on aruteluks vaja, et osalejatel oleks piisavalt aega õppimiseks, tõendite kaalumiseks ja põhjendatud soovitude esitamiseks.“ Keerukate teemade käsitlemiseks riikliku tasandi aruteludes võiks kavandada vähemalt **4–6 koosolekupäeva** (nt 2–3 nädalavahetust). Teise võimalusena võiks kogu liikmesriigis korraldada sama meetodit kasutades mitu detsentraliseeritud kodanike paneelarutelu.

9) Usaldusväärsus

Ürituse usaldusväärsete tagamiseks „peaks protsessi läbi viima sõltumatutest isikutest koosnev koordineerimisrühm, mis ei ole arutelu tellinud avaliku sektori asutus“.

10) Eraelu puutumatus

Riigisisestest kodanike paneelaruteludes peaks olema tagatud osalejate eraelu puutumatus ja ELi andmekaitse normide järgimine. „Osalejate eraelu puutumatus tuleks austada, et kaitsta neid soovimatut meediatähelepanu ja ahistamise eest ning säilitada osalejate sõltumatus, tagades et nad ei võta huvirühmadelt ega aktivistidelt altkäemaksu ega lase end nende lobitööst mõjutada.“

11) Hindamine

„Osalejad peaksid protsessi anonüümselt ja objektiivsete kriteeriumide alusel (nt esitatud teabe kvantiteet ja mitmekesisus, õppimisele pühendatud aeg, vahendamise sõltumatus) hindama.“ Protsessi alguses ja lõpus võiks esitada küsimustiku, et hinnata protsessiga rahulolu ja arengut, mida osalejad võisid tänu paneelaruteludes kasutatud arutlusmeetoditele kogeda.